

นิยามของ “ชุมชน”

- ชุมชนไม่จำเป็นต้องเป็นกลุ่มใหญ่ในอาณาบริเวณเดียวกัน ความเป็นชุมชนอยู่ที่คนในชุมชนจำนวนหนึ่ง (คนละพื้นที่ก็ได้) มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน ติดต่อกันสื่อสารกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ (ประเวศ วะสี)
- ความเป็นชุมชนไม่เฉพาะขอบเขตของหมู่บ้าน แต่รวมถึงลักษณะเครือข่ายของความสัมพันธ์ที่กว้างขวาง ทั้งระบบอุปถัมภ์ และแบบเครือญาติ (Kemp, 1991)
- อุดมการณ์ อำนาจ หรือสิทธิของการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและรัฐที่ผลิตเข้าไปในบริบททางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (อานันท์ กาญจนพันธุ์)
- กลุ่มคนที่พยายามหาวิธีการเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยระดมกำลังทั้งจากภายนอกและภายในชุมชน และอาศัยแนวทางการพึ่งตนเอง เพื่อความดำรงอยู่ของชุมชน (กาญจนา แก้วเทพ)
- กลุ่มคนหรือชาวบ้านที่มีความตั้งใจร่วมกันปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยเน้นการนำทรัพยากรท้องถิ่นภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งองค์ความรู้จากภายนอกชุมชน และอาศัยแนวทางการพึ่งตนเอง ความเป็นตัวตน รวมถึงการสร้างเครือข่ายความรู้เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืน (อัจฉรา สโรบล)

“ชุมชน” ในความหมายของนักพัฒนา มีอยู่ 3 มิติ คือ

(1) มิติภูมิศาสตร์ (Geography) (2) มิติสังคมศาสตร์ (Sociology) และ (3) มิติจิตวิทยา (Psychology)

• มิติที่ 1 : Geography

อธิบาย "ชุมชน" ในด้านกายภาพที่เราเห็นด้วยตา ประกอบด้วยพื้นที่ หรือบริเวณที่คนอยู่รวมกันในขอบเขตที่ชัดเจน จะรวมถึงทุก ๆ อย่างที่เราเห็นอยู่ในบริเวณนั้นด้วย เช่น ถนน แม่น้ำ ลำคลอง วัด โรงเรียน สถานีอนามัย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นต้น

• มิติที่ 2 : Sociology

อธิบาย "ชุมชน" ในด้านความสัมพันธ์ของคนที่มีอะไร ๆ ร่วมกัน โดยส่วนใหญ่แล้วคือ มีผลประโยชน์ร่วมกัน (mutual interest) (ทำนองว่า ผลประโยชน์ร่วมกันจึงคุยกันได้) เช่น ปัญหาหรือความต้องการร่วมกัน ตระกูล เครือญาติ ขนบประเพณี วัฒนธรรม ร่วมกัน โปรดสังเกตว่า มิติที่เน้น "ความสัมพันธ์" ไม่ได้เน้นพื้นที่ จึงทำให้ความหมายของ "ชุมชน" กว้างไปกว่าความหมายตามมิติที่ 1

• มิติที่ 3 : Psychology

อธิบาย "ชุมชน" ในด้านความรู้สึกของคนที่มีต่อกันและกัน เช่น ความเอื้ออาทร ความรัก ความผูกพัน ความซื่อสัตย์ และความจงรักภักดี เป็นต้น โปรดสังเกตว่า มิติที่เน้น "ความรู้สึก" ของคน ซึ่งแน่นอนว่า ล้วนเกิดมาจาก "ความสัมพันธ์" และแปรผันตามกันด้วย

คำถามที่นักพัฒนาต้องถามตนเองและตอบให้ได้ คือ

"ชุมชนในมิติไหนที่เราสามารถพัฒนาด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมและกระบวนการเรียนรู้ ให้เกิดพลังชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนได้ "หรือ" อะไรที่เราสามารถไปพัฒนาให้เกิดพลังได้ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมหรือกระบวนการเรียนรู้"